

технології).

6. Зелінський В. Несведущая мудрость детства / В. Зелінський // Свяц. Владимир Зелінський. Взыскуя лица Твоего. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2007. – С.59–67.

7. Лімонченко В. В. Феномен дитинства в світлі християнської антропології / В. В. Лімонченко // Філософська антропологія та сучасність (пам'яті В. Г. Табачковського). Філософсько-антропологічні студії 2008. – К.: Стило, 2008. – С.396–405.

8. Соловейчик С. Л. Педагогіка для всіх: Книга для майбутніх батьків / С. Л. Соловейчик. – М.: Детская литература, 1989. – 367 с.

9. Фрагменти раних грецьких філософів. Частина 1. – М.: Наука, 1989. – 576 с. – (Пам'ятники філософської думки).

10. Франк С. Л. Непостижимое. Онтологічне введення в філософію релігії / С. Л. Франк // Сочинення / С. Л. Франк. – М.: Правда, 1990. – С.183–559. – (Приложение к журналу “Вопросы философии”).

References

1. Beseda prepodobnogo Serafima Sarovskogo o celi hristianskoj zhizni [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://serafim-library.btv.ru/PublikaciiSerafima/pub-beseda-ss-o-chr-jizni.html>

2. Bibihin V. V. Mir / V. V. Bibihin. – Tomsk: Vodolej, 1995. – 144 s.

3. Blazhennyj Feofilakt, arhiepiskop Bolgarskij Tolkovanie na Evangelie ot Matfeja [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.ostrog.spring-life.ru/tolkovnik_f/matf_19f.htm

4. Bulgakov S. N. Geroizm i podvizhnichestvo / S. N. Bulgakov // S. N. Bulgakov Sochinenija v dvuh tomah. Tom 2. Izbrannye stat'i. – М.: Nauka, 1993. – С.302–342. – (Prilozhenie k zhurnalu “Voprosy filosofii”).

5. Vdovina I. S. Ot perevodchika / I. S. Vdovina // Rikjor P. Konflikt interpretacij. Očerki o germenevitike. – М.: Akademicheskij projekt, 2008. – С.5–36. – (Filosofskie tehnologii).

6. Zelinskij V. Nesvedushaja mudrost' detstva / V. Zelinskij // Svjashh. Vladimir Zelinskij. Vzykujaja lica Tvoego. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2007. – С.59–67.

7. Limonchenko V. V. Fenomen dytynstva v svitli hrystyjans'koj antropologii' / V. V. Limonchenko // Filososf'ska antropologija ta suchasnist' (pam'jati V. G. Tabachkov'skogo). Filososf'sko-antropologichni studii 2008. – К.: Stylos, 2008. – С.396–405.

8. Solovejchik S. L. Pedagogika dlja vseh: Kniga dlja budushhijh roditelej / S. L. Solovejchik. – М.: Detskaja literatura, 1989. – 367 s.

9. Fragmenty ranih grecheskih filosofov. Chast' 1. – М.: Nauka, 1989. – 576 s. – (Pamjatniki filosofskoj mysli).

10. Frank S. L. Nepostizhimoje. Ontologicheskoe vvvedenie v filosofiju religii / S. L. Frank // Sochinenija / S. L. Frank. – М.: Pravda, 1990. – С.183–559. – (Prilozhenie k zhurnalu “Voprosy filosofii”).

Limonchenko V. V., Doctor of Sc. (Philosophy), professor of department of philosophy named after professor Valerii Grigorievich Skotnyj of Drogobych state pedagogical university named after Ivan Frank (Ukraine, Drogobych), volim_s@mail.ru

Modern world and evagelic form of childhood

The center of attention is childhood as the special phenomenon of human being when it appears as the principle of human life. In the really acting forms of disposition to children prevails the didactic mentoring that doesn't see the value of childhood. But there is another image of the child. It refers to a content of childhood, which may be called the philosophical aspect of childhood. The children are a measure of human being – entering into the state of childishness belongs to higher states, i.e. childhood sets the horizon, in which the individual is constituted. The meaning of the thesis of the alienation of modern civilization and childhood can be identified through the evagelic understanding of childhood. In the Gospel the childhood appears as a future state, and this is where the childhood is similar to foolishness for Christ. The state of childhood and foolishness for Christ is a special sensitivity to truth. There is a parallel between the foolishness for Christ and childhood in terms of actual readiness in the present, when the calculation disappears, but there is a direct joy from entrance into the measurement not of this world. Such state of limiting actualization refers to the inadmissibility before declining heaven to earth and act in such a way as basically acts the modern world – especially the welfare and well-being (money and health), and all the rest will follow. That is the point at which the modern civilization is alienated from the Gospel that disappears in the state of foolishness for Christ and childhood, which set the limit measure for Christian.

Keywords: childhood, foolishness for Christ, sociability, freedom.

Лімонченко В. В., доктор філософських наук, професор кафедри філософії ім. професора Валерія Григоровича Скотного, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (Україна, Дрогобич), volim_s@mail.ru

Сучасний світ і євангельський образ дитинства

У центрі уваги – дитинство як особливий феномен людського буття, коли воно постає як принцип людського життя. В реально діючих формах ставлення до дітей переважає дидактичне менторство, що не бачить самоцінності дитинства. Але можливий інший образ дитини. Мова йде про такий зміст дитинства, яке може бути названо філософським аспектом дитинства. Діти являють собою міру людського буття – входження в стан дитячості належить вищим станам, тобто дитинство задає той горизонт, в якому конститується людина. Сенс тези про чужість сучасної цивілізації і дитинства можна виявити через євангельське розуміння дитинства. У Євангелії дитинство розглядається як майбутній стан і в цьому дитинство споріднене з юродством. Стан дитинства і юродства – це особлива чутливість до правди. Виникає паралель між юродством і дитинством в аспекті актуальною зібраності в сьогоденні, коли зникає розрачунок, але є безпосередня радість від входження у вимір не від світу цього. Такий стан граничної актуалізації вказує на неприпустимість схилити небесне перед земним і діяти так, як в основному діє сучасний світ – насамперед добробут і благополуччя (гроші і здоров'я), а решта все додається. Ось та точка, в якій сучасна цивілізація відчужена від Євангелія, що усувається в стані юродства і дитинства, які задають граничну міру християнству.

Ключові слова: дитинство, юродство, відкритість, свобода.

* * *

УДК 286.15

Чаплинський В. Г.
магістр релігієзнавства,
Національний університет “Острозька академія”
(Україна, Острог), vlad.chaplin@mail.ru

ПРО ДУХОВНЕ ЗРОСТАННЯ В ЦЕРКВАХ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІАН І БАПТИСТІВ УКРАЇНИ

Проаналізоване поняття терміна духовність. Розкрито фактори, що впливають на духовний розвиток віруючих у церквах євангельських християн і баптистів. Розглянуто вплив духовного фактора на світогляд людей і як духовний потенціал церкви може змінити українське суспільство.

Духовний фактор відіграє важливу роль у суспільстві. Сучасність і майбутнє залежить від того, як буде реалізуватися духовний потенціал людини. Пізнання навколишнього середовища може характеризуватися як духовна діяльність.

Ключові слова: мораль, суспільство, потенціал, свідомість, духовність, культура

Мета роботи полягає у вивченні духовного фактора в житті церкви євангельських християн-баптистів. Необхідно визначити наскільки здатні продукти духовного потенціалу церкви мати суспільну цінність. Чи може церква взяти на себе відповідальність забезпечення духовного орієнтування людей.

Щоб бачити проблему духовного в житті людини, необхідно відзначити трансцендентні причини його прояву. У цьому граничному для людини питанні завжди буде існувати новизна. З духовністю зв'язана орієнтація людини в навколишньому світі, так і у світі власної душі. Духовність є пробудженням внутрішньої дійсності людського ества. Духовне залишається вище розумової і моральної свідомості. Наскільки ми наближаємося до поняття даних величин залежить і життя людини. У цьому полягає новизна дослідження даного питання.

Відзначено, що духовний потенціал церковних громад сприяє зміцненню довіри до людей, розвитку суспільних інститутів, а також становленню економічного росту, технічному прогресу і стримуванню корупції, високим стандартам цивільних і політичних воль.

Для людини сьогодні необхідно вирішити проблему виживання, надійного забезпечення життя. Людині важливий стабільний духовний ріст його особистості і суспільства в який він живе. Що таке духовність? Для того, щоб представити значення цього слова недостатньо зрозуміти, що таке розум, раціональність, культура мислення, рівень і якість знань. Освита не може дати повної відповіді на питання, що таке духовність. Однак без перерахованого вище не може бути духовності. Необхідно визначити поняття духовність. Ми знаходимо використання цього терміна в релігійній і ідеалістичній філософії. Тут духовність представлена як самостійна духовна субстанція [2]. Освіта: визначення долі світу і людини входить у її функції. Психологія, досліджуючи психічну і свідому діяльність, поняття духовності практично не використовує. Термін духовність можна використовувати в концепції “духовного відродження”, а також використовувати його, досліджуючи “духовне виробництво”, “духовну культуру”, “духовний потенціал” і т.п. Щоб розглянути проблему духовного в житті людини, необхідно вказати трансцендентні причини його прояву. У цьому граничному для людини питанні завжди буде існувати новизна. Це зв'язано з питаннями орієнтації людини в навколишньому світі, так і у своїй власній душі. Духовність є пробудженням внутрішньої дійсності людини. Духовне залишається вище розумової і моральної свідомості. Нас колько ми наближаємося до поняття цих величин залежить і саме життя людини [3]. Для людини важливо зрозуміти духовне. Пізнаючи духовний світ внутрішнім життям, людина розвиває духовні здібності. Через пізнання духовного відбувається відкриття високих істин і моральне поведіння стає нормою. Плотської розум перетворюється під впливом духовного. Тут відбувається подолання фізичної природи. У духовному розвитку відбувається зміна світогляду, відбувається формування духовного у фізичному тілі. З'являється суспільство духовних людей, що характеризується новою якістю життя. Тіло може використаний як інструмент духовного. Людині ж не дано зрозуміти духовної глибини. Сенса життя – це духовне народження людини. Духовна сила людини залежить від її духовного росту. У залежності від того, як людина розвивається в духовному плані, визначається його духовна воля. Духовно зріла людина піклується про благо інших людей. Людство існує завдяки відродженим людям. Освіта сама по собі не може змінити людини. Воно тільки подає інформацію для людини, але змінити її не може. Розум людський не знаходить себе у світських науках і шукає себе в релігії. Організована релігія може дати людині духовний підйом і підготувати до духовного росту, але корінних змін природи людини і суспільства при цьому не відбувається. Вище нашої розумової і моральної свідомості є Божественне, духовне. Коли ми стикаємося з Божественною, духовною силою, ми маємо необхідний результат. У звичайному житті духовний розвиток особистості зустрічається з брутальною і неосвіченістю. Ідеали моралі в суспільстві є скоріше розумові конструкції, чим духовні істини. Авторитетні теорії різних систем етики можуть затверджувати абсолютні стандарти. Однак на практиці результати, на

які вони претендують, не досягаються. Божественне, духовне так і залишається вище розумової і моральної свідомості [20]. Духовна свідомість відрізняється від розумового. Духовна свідомість не виражається в інтелектуальності, в ідеалізмі, не в етиці і чистій чи моралі аскетизмі. Це не релігійний і не емоційний підйом духу. Це навіть не сполучення прекрасної мови. Але це все є цінністю для розумової свідомості і життя людини. Але духовність є пробудження внутрішньої дійсності людини. Духовна людина не вирішує свої проблеми через розумові принципи, а створює духовні основи для життя [5]. Для нього важлива любов до ближнього. Духовний початок впливає на життя людини безпосередньо духовними способами. Духовне перетворення визначається тим, коли людина приносить корисні духовні плоди. Як життєві фізичні процеси прагнуть до розвитку своїх сил, так і духовне життя людини прагне до творчості, радості і красі. Внутрішня логіка розвитку духовності в житті людини виражається через спілкування з Богом, відродження і перетворення особистості. Цій же логіці підлегла і формування духовного потенціалу. Спочатку людина знайомиться з духовними цінностями, потім вони закріплюються в його свідомості і поведінні. Після цього духовний потенціал починає приносити плоди, впливати на навколишніх. Створюється церква, що впливає на суспільство [1].

Продукти духовного потенціалу мають суспільну цінність. Результати дії духовного потенціалу обмежені помісними церквами. Людина через перетворення одержує доступ до плодами духовного потенціалу: моральності, соціальним чеснотам, служінню в церкві. В даний час служіння баптистських церков не може розраховувати на результати в загальнонаціональному масштабі. Щоб набрати сил для повноцінного служіння варто звернути увагу церков. Щоб набратися сил для повноцінного служіння варто звернути увагу на служіння церков. Соціологічні дослідження не дають повної картини духовного життя суспільства [21]. Сьогодні в суспільстві падає чисельність віруючих, знижуються моральні норми, не одержують розвитку цивільні чесноти. Але ж без євангельських цінностей падає суспільна мораль, законопослушність, довіра до влади, трудова і ділова етика. На Україні затребувані ідеї, в основі яких творчий духовний потенціал. Суспільство України переживає період масштабних перетворень. Відбувається нова самоідентифікація, продовжується пошук власної ідентичності, самовизначення до зовнішнього світу. Незважаючи на деяке позитивне зрушення в духовній культурі суспільства, усе ще спостерігається явна і схована бездуховність. Користолюбство, нерозбірливість у засобах досягнення мети, жорстокість, нахабність і егоїзм затребувані більше, ніж чесність, достоїнство, справедливість, відповідальність, працьовитість, жертвність і т.д. При цьому залишається відкритим питання: хто візьме на себе відповідальність за забезпечення духовного орієнтування людей? Хто зробить благодійний вплив на суспільство? Про християнське лідерство можна мислити духовно. Існує духовно-моральна атмосфера, що формує порядність, рівність, справедливість, довіру, плідну взаємодію, розумне послідовне досягнення загальних цілей. Це

сприяє створенню розумних можливостей для розвитку кожного. Ефективне лідерство сприяє передачі спадщини від одного покоління іншому, збереженню зв'язку часів. Взаємна повага і довіра між поколіннями дозволяє вирішувати питання про мудру передачу повноважень від старших лідерів до більш молодого. Необхідний творчий пошук для того, щоб сформувати лідерів, що володіють духовною зрілістю і необхідними компетенціями. Лідерство серед євангельських християн-баптистів повинне бути стратегічним. Таке лідерство виявляється тоді, коли члени помісних громад демонструють уміння зберігати гнучкість. (12) У даний час нерідкі випадки, коли в баптистських громадах лідери втрачають ентузіазм у служінні, розчаровуються, утомлюються, старіють, виявляються незатребуваними. У наші дні існує потреба в лідерах нового формату сучасних тенденцій. Щоб це стало реальністю баптисти України повинні взяти на себе відповідальність за результати своєї місіонерської діяльності. Духовне перетворення суспільства має потребу в духовному лідерстві. Євангельським християнам і баптистам корисно вести повчальну роботу, впроваджувати в практику тісна взаємодія різних поколінь. Проблеми відносин різних поколінь не є характерною рисою тільки баптистської церкви. Цей конфлікт типовий для багатьох співтовариств. Особлива гострота знаходиться в проблемі, де отсутствует механізм передачі лідерства від старшого покоління служителів молодим. Атмосфера настороженого відношення до спроб втручання в питання керування громадами сформувала в поколінні старших служителів стійку установку на необхідність утримання владних повноважень у церквах до останньої межі. Активної і сповненої енергії молоді християни, по більшій своїй частині перетворені, бажають одержати вихід і реалізацію своїм здібностям і амбіціям [13]. Християнська субкультура ставить молодих людей перед вибором – цілком стати органічною частиною цієї чи структури відкинути її і стати дисидентом. Часто в таке положення молодих людей ставить отримана ними християнська освіта. Їхні навички стають незатребуваними в церковних структурах. Важливо зафіксувати цінності і практики, що дозволили вирішувати проблему поколінь без придушення молоді конформізмом, без сепарації християнських громад по віковій ознаці. Готовність обох поколінь до продуманого діалогу – це та цінність, що здатна вирішувати конфлікт. Необхідне бажання й уміння впроваджувати інновації. Йдуть суперечки про те, чи можна використовувати сучасні підходи в служінні. Для більшості молодих людей це вже не актуально. Цінність наставництва має особливе значення. Зрілим наставникам необхідно передавати ефективні моделі служіння. Старші лідери повинні будувати стратегію, що вирішувала б питання наступності і поповнення числа лідерів-служителів молодими людьми на всіх рівнях. Треба заохочувати молодих людей здобувати вищу освіту, як світську, так і християнську.

Євангельські церкви наповнюються людьми з різним духовним минулим. При цьому актуальними стають питання самовизначення. Помісні церкви вирішують цю задачу самовизначення в двох площинах: доктринальної (теоретичної) і управлінської (практичної). Для рішення

цієї задачі головну роль відіграє християнська (духовна) освіта. Методологія пошуку відповідей на ці питання взаємозалежні з мотивацією віруючих усередині церков. Звичайний віруючий має потребу в тих чи інших заходах. Якщо ініціатива допомагає людині в задоволенні його потреб, то він реагує на неї позитивно. Якщо ж ініціатива не задовольняє його потреб, то він поставиться до неї без інтересу. Найчастіше люди вирішують свій внутрішній конфлікт через пошук соціального середовища, у якій їхній внутрішній конфлікт дозволявся [17]. Це може бути інша церква чи інший соціум, у якому людина реалізує свої здібності: робота, друзі, формальні і неформальні суспільні об'єднання.

Економічні і соціально-релігійні зміни на Україні впливають на мотиваційну складову церков. Помісні церкви повинні усвідомити своє право і відповідальність для формування власного локального богослов'я. В основу богословських систем повинна бути покладена адекватність існуючої в регіоні соціально-релігійної ситуації. Крім кузні кадрів, місцеві євангельські навчальні заклади повинні стати лабораторією, що може вивчати й аналізувати стан помісних церков у просторі громадянського суспільства. Ситуація на Україні має свої особливості. Україна – це країна, де християнське відродження всього суспільства усе ще можливо [8]. Потрібно уважно розглянути уроки минулого й оцінити ситуацію сьогодні і знайти згода стосовно стратегії на завтра. В роки перестройки були надії на духовне відродження на Україні. Не тільки українські християни мали такі надії. Християни Заходу з надією дивилися на християнський Схід Європи. Християнізація українського суспільства була дійсно можливою. Викладання релігійних предметів у школах, реституція церковного майна, боротьба проти спроб обмежити релігійні свободи – усе це доводило, що віруючі здатні зробити неможливе можливим. Але виявилось, щоб ввійти в школи треба мати надійна присутність в університетах. У зв'язку з цим необхідний якісний ріст віруючих. Церкви повинні перетворитися в повноцінні рухи. Вони повинні впливати на суспільство, мотивувати його тими високими цілями, що зв'язані з одержанням майбутнього для народу. Якщо не перетворити Україну в християнську країну, якщо не досягти відновлення суспільства – Україна не має майбутнього [9]. Якщо буде вмирати країна, будуть зникати можливості для розвитку церков. Можливість кількісного росту церков може з'явитися лише в результаті глобального християнського відновлення суспільства.

Ю.Чорноморець вважає, що необхідність духовного відродження і необхідність нових форм християнізації світу лежить у власному варіанті української радикальної ортодоксії. Протестанти повертаються до Лютера і батьків Реформації. На єдиній основі євангельської істини необхідно вибудувати будинок позитивної християнської культури. У радикальній ортодоксії українським християнам необхідні три головних ідейних компоненти: 1. оновлене богослов'я; 2. розвите соціальне навчання; 3. ідеологія конструктивного впливу на суспільство.

Головне достоїнство радикальної ортодоксії – у її спрямованості до будівництва християнської культури, до проникнення в усі сфери громадського життя. Однієї з задач є завоювання “мозків” нації. Для завоювання симпатій інтелектуальної еліти необхідний якісний християнський продукт. Богослов'я і релігійно-філософські книги світового рівня, якості і впливи. Християнам потрібно ввійти в університет. Необхідно, щоб у нього ввійшла і сучасна протестантська теологія [7]. Протестанти України повинні взяти відповідальність за країну. Відповідальність за країну – це уміння запропонувати радикальні зміни. Духовне відродження країни повинне початися з радикальності соціальних дій.

Українське духовна і богословська освіта має наступні проблеми: 1. відсутність зв'язків і відносин між церквами і ВНЗ; 2. “ідеологічне відчуження” ВНЗ і церков; 3. християнська в цілому і богословська зокрема освіта, часом розглядається як необов'язкова для служителів церкви; 4. якість “духовної”, теологічної чи місіонерської освіти є недостатньою; 5. відсутність державної акредитації в євангельсько-баптистських семінарії і університетів; 6. слабкий розвиток вітчизняної школи євангельського богослов'я; 7. недостатня кількість і незадовільний рівень абітурієнтів.

Якщо євангельські церкви і навчальні заклади зацікавлені в тім, щоб у баптистському русі були дійсні лідери, присвячені служителі, освічені богослови, успішні місіонери, талановиті педагоги й ефективні душі попечителі, вони зобов'язані допомагати в їхніх починаннях і сприяти їх навчанню. Сучасним церквам і багатьом іншим установам потрібні люди з богословськими знаннями і професійними уміннями, що були б у стані вирішувати різноманітні задачі на належному рівні [15]. Євангельські ВНЗ повинні стати кузницею наукових, науково-популярних і “духовних” праць, присвячених богослов'ю в цілому і євангельському українському богослов'ю зокрема. Саме в них повинна формуватися християнська думка. Щоб богословські освітні програми продовжували розвиватися вони повинні бути більш якісними і науковими.

Баптистські церкви поповнилися новими людьми, що принесли свої таланти, дипломи, свіжу динаміку відносин. Сьогодні навряд чи не єдиним каналом кадрового відновлення стала християнська освіта. Без суспільства християн-інтелектуалів церква позбавляє себе авторитету. Інтелектуальну працю треба цінувати, обдарованими людьми потрібно дорожити. Без теології служіння церкви позбавлене основи, а розвиток – перспективи. Поза теологією церква втрачає свою ідентичність. Освіта – це інструмент церковного розвитку, ідейного і кадрового відновлення. Освіта має формувати образ думки, віри і життя. Якщо церква покаже на собі приклад правильного відношення до освіти, можливо християнські школи стануть привабливими для всього суспільства. Хоча більш ніж за два десятиліття роботи навчальних закладів видані тисячі дипломів, не спостерігається зміни поколінь, відновлення керівництва, помітного поповнення новими лідерами. Талановиті випускники християнських шкіл можуть знайти роботу лише в цих же школах, де

училися. Неминуче відновлення громад диктує нові вимоги до пасторської компетенції. Освіта і самоосвіта стають необхідними умовами ефективного служіння і керівництва.

Приходить час співтовариств, об'єднаних ідеями і цінностями, що довіряють один одному і спільно виробляють своє бачення майбутнього [11]. Кадрове оновлення, реформи й експерименти необхідні, тому що ніхто точно не може знати, яким буде завтрашній день, нова ситуація, у яких наше суспільство і наші церкви знайдуть себе. Найближчим часом мають бути вирішені задачі, непосильні одному церковному союзу. Необхідно знайти образ лідерства, визнаний не тільки усередині закритого церковного суспільства, але і зовнішнім світом. Від здатності церкви до відновлення і розвитку залежить її майбутнє.

У християнстві виділяють наступні історичні парадигми: апокаліптична – первісного християнства; елліністична – періоду святих отців; середньовічна – католицька; реформаторсько-протестантська; просвітительська, сучасна. Баптисти представники просвітительської парадигми. Кожна парадигма породжена певною історичною епохою. Після настання нової епохи парадигма консервується в тих чи інших конфесіях. Іноді з настанням нової епохи парадигма не цілком консервується, а зберігає можливість для часткового відновлення. Руху євангельських християн баптистів передували різноманітні традиції. Євангельські християни баптисти – особлива частина великої традиції. Традиційний образ євангельських християн баптистів стає тісним для реального різноманіття усередині цього співтовариства [14]. Традиційний образ радянського баптизму не є єдино присутнім на Україні. Сьогодні склалося два різних способи життя церкви – це образ закритий (традиціоналістський) і відкритий (реформістський). Відкритий образ євангельсько-баптистської церкви пропонує пошуки відповідей на питання суспільства, готовність до діалогу з найбільш актуальних тем, здатність до самокритики і самоконтролю.

Якщо євангельські християни-баптисти обирають для себе внутрішньоцерковний тип християнства вони тим самим втрачають свою специфіку. Сьогодні духовний потенціал церкви залишається незатребуваним, потяг до відновлення – нереалізованим. Відкриваючи для себе політичні, соціально-економічні і культурні виміри церквами має бути зробити крок до прийняття соціальної відповідальності, без якої церква залишиться спостерігачем зовнішніх процесів. Система, успадкована від радянських часів, продовжує підбирати кадри за критеріями лояльності, наявності зв'язків, здатності до компромісів. Сформувавшись як маргінальний і протестний рух, сьогодні євангельські християни-баптисти опинились в умовах волі. Традиційні церкви бачать у волі одні небезпеки і не використовують можливості для служіння і свідчення. У цьому випадку церква дистанціюється від світу і стає “світом у собі”. “Відкриті” церкви приймають усю складність волі і виробляють богословський погляд на світ. Відкриваючись світові, церква осмислює свою ідентичність. Ідентичність церков євангельських християн баптистів формується й осмислюється не

усередині свого малого світу, а в гушавині життя і складності зв'язків. Основним досягненням євангельських церков у даний час стало формування можливостей для самоосмислення і самовизначення в широкому контексті зв'язків з іншими церковними традиціями. Необґрунтоване підтримування традиції приводить до застою, до духовного змертвіння. Нігілістичне відношення до традиції так само приводить до руйнівних наслідків: до примітивізації, деградації. Причиною більшості проблем радянських баптистських церков є маргінальність і стагнація у богословській освіті, інтелектуальна і культурна слабкість, відтік інтелігенції з церков і навіть зупинка росту громад і зменшення їхньої чисельності [4]. Реформація головним чином торкнулася питання традиції. Якщо ми уважно подивимося на історію людства, то знайдемо формування традиції, укладу життя людини, що ставлять під сумнів право на існування.

Процес освіти в церквах нерозривно пов'язаний з розвитком євангелізаційної і місіонерської діяльності [16]. Сучасна місія припускає широке меж церковне партнерство і не може бути обмежена конфесіональною специфікою. Суспільство стало більш проблемним і закритим до Євангелія. Головним чином суспільство, в якому працюють місіонери – це суспільство старіюче. Це суспільство споживання, нове покоління виховане в цинічному дусі і незнайоме з християнськими цінностями помірності, поміркованості, жертвовності. Це суспільство заражене ксенофобією, з агресивною релігійністю, майновим розшаруванням і конкуренцією. Це суспільство безкультурності – молодь не читає книг. Це суспільство байдужості, що означає занепад ініціативи, солідарності, добродійності. Це суспільство технологій. Це суспільство нерівності. Молоде покоління має потребу в оновленому баченні, мотивації для активної позиції. Церква стоїть перед новою реформацією, що допоможе їй стати актуальною у своєму служінні [6]. Поширення євангельського навчання завжди було пріоритетом діяльності євангельських християн баптистів. Вони вважають, що євангелізацією повинні займатися усі віруючі, а не тільки професійні проповідники. Умовою для місіонерської діяльності є потреба в духовному житті людей і нездатність традиційних конфесій її задовольнити. У радянський період поповненням церков були родини віруючих. Невірно говорити, що баптисти не займалися євангелізацією у радянський період. Так, використовувалася передача привітань з метою євангелізації, молодіжні групи були замінені святкуванням Днів народження і хоровими заняттями. Похорон віруючих сполучався з богослужіннями. Для цих цілей використовувалися і весілля. У результаті баптистський рух не тільки вижив в несприятливих умовах, а і поповнював свої ряди.

Сьогодні з'явилися проблеми в євангелізаційній роботі. Вони наступні: 1. відсутність вітчизняної ретельно розробленої євангелізаційної програми; 2. стихійний характер євангелізаційної діяльності; 3. звільнення ресурсів для розширення благої вісті відбувається за рахунок ігнорування питань богословсько-освітньої бази, формування просвітницько-проповідницьких кадрів. В українському

суспільстві одержала розвиток місіонерська діяльність представників іноземних релігійних організацій. Вплив баптистських іноземних організацій відбувається за рахунок духовного вакууму і дисонансу між духовними потребами населення і можливостями помісних церков. Їхні особливості полягають у наступному:

- серйозна методична підготовленість місіонерських програм, але слабе розуміння національно-культурних особливостей;

- використання великої кількості прикладів, театральне служіння, сучасна музика;

- орієнтація закордонних місій на великі міста з метою охоплення великої кількості населення;

- потужне матеріальне забезпечення, що дозволило поширювати релігійну літературу, реалізовувати благодійні акції.

Стрімке заповнення духовного вакууму привело до зменшення потреби в духовному і привело до іншого етапу місіонерської діяльності. У цілому зараз відбувається перехід від загальної євангелізації до особистого благовістя, завдяки якому можна торкнутися конкретних проблем людини. Розширення методологічних способів євангелізаційної роботи обумовило збільшення методів і способів благовістя. У цілому благовістя розвивається по наступним напрямкам: благовістя різним віковим категоріям, євангелізація через добродійність; євангелізація в малих групах; особиста євангелізація; проповідь через засоби масової інформації. Євангелізаційна діяльність спрямована насамперед на такі групи як ув'язнені і звільнені з місць позбавлення волі, хворі на алкоголізм, самотні, люди літнього віку, сироти, малозабезпечені, вдови. Для євангелізації використовують різні релігійні свята. Вони відбуваються в будинках молитви. Використовується водне водохрещення віруючих на відкритій водоймі. Більшість віруючих вважає, що необхідно враховувати культурні традиції в євангельсько-місіонерської діяльності. У цілому, переорієнтація на нові форми благовістя відбувається повільно. Традиційні громади продовжують практикувати колишні євангелізаторські методи [10]. Інтенсивніше модернізують свою діяльність новостворені церкви. З метою євангелізації серед студентів у навчальних закладах реалізують свою діяльність Асоціації християн педагогів і різних християнських суспільств. Методи проведення наступні: лекції, семінари, тематичні вечори, дискусійні клуби, використовується радіо і телепередачі [22]. Одним з напрямків апологетичного підходу до благовістя можна розглядати викладання курсу християнської етики в навчальних закладах. З кінця 90-х років здобуває розвиток так звана "спеціальна євангелізація", під якою розуміють благовістя за професійною приналежністю. Україна стала важливим форпостом для проведення євангелізаційної роботи в країнах пострадянського простору в окремих південно-західних країнах Європи. Планується розширення місіонерської діяльності українців шляхом відкриття нових євангелізаційних центрів у Туреччині, Греції і навіть у країнах Західної Європи. У цілому, проведення євангелізаційно-місіонерської діяльності євангельських християн баптистів відбувається відповідно логіці суспільно-духовних трансформацій. Намічається

тенденція переходу від коротко термінових, слабозвинених програм благовістя до масштабних проєктів. Усе це дає можливість віруючим говорити про наступне духовне пробудження.

Відродження в Західній Європі було зв'язане з реформаційно-гуманістичним рухом. Протестантські рухи, такі як лютеранство, кальвінізм, англіканство перетерпіли відновлення богословської думки і церковного життя. На ці процеси вплинув розвиток руху пієтизму. Даний міжконфесійний рух відмовився від схоластики і клерикалізму і став причиною появи радикального протестантизму – методизму, баптизму, п'ятидесятництва. Наприкінці XVII ст. пієтизм поступово еволюціонував у містицизм і теософію. Духовні пошуки пієтизму стали головним змістом релігійних рухів XVIII і XIX сторіч. Пієтизм мав великий вплив на Західну і Східну Європу і визначив розвиток сучасного євангельсько-баптистського руху в Україні це виразилося в розвитку освіти і культури, що у свою чергу підготувало ґрунт для появи українського штундизму і пізнього протестантизму. У підсумку ні зовнішні гоніння, ні занепад духовності християнської церкви не можуть протистояти силі відновлення. Можна відзначити, що євангельсько-баптистський рух є унікальним. Він є закономірним етапом відновлення в християнстві у світовому масштабі. У підсумку воно стало стимулом соціальної активності і причиною об'єднання навколо однієї мети великої кількості людей. Ідеї Європейської Реформації спрямовані на перетворення християнського образу життя, починаючи від побуту. Основним надбанням українського євангельсько-баптистського руху постала воля особистого сповідання, доступність Біблії для кожного, простота в служінні, рівність перед Богом. У підсумку євангельський рух в Україні став моделлю універсального, єдиного, всесвітнього і разом з тим національного християнства. З одного боку він є самодостатнім, а з іншого – відкритим до здобутків іншого духовного досвіду.

Український євангельсько-баптистський рух дотепер знаходиться в стадії оновлення здобутків Реформації. Він сприяє соціальному і духовному розквітанню суспільства, соціальної активності, вільнодумству. Він сприяє розвитку ідеалів європейської цивілізації на українському ґрунті. Потенціал євангельсько-баптистського руху достатній для формування національної, культурної, духовної ментальності і відповідає ідеалам цивільного суспільства. Твердження демократичних цінностей, захист прав людини і забезпечення релігійної волі є актуальним у вивченні євангельсько-баптистського руху. Аналіз євангельського руху в сучасному релігієзнавстві виходить на новий теоретичний рівень. Ідеали реформації знаходять нові прочитання в контексті глобальної трансформації суспільства і національних культур.

Список використаних джерел

1. Зайченко А.С. Духовний капітал євангельських церков і його вплив на сучасне суспільство [Електронний ресурс] / А.С.Зайченко. – Режим доступу: <http://www.gazetaprotestant.ru/2009/dykhovnyj-kapital-evangelskix-cerkvej-i-ego-vliyanie-na-sovremennoe-obshestvo-%E2%80%93chasti>
2. Мень А.В. Мировая духовная культура: христианство; Церковь; Лекции и беседы / А.В.Мень. – М.: Фонд им. А.Меня,

1995. – С.67

3. Мень А.В. Культура и духовное возрождение / А.В.Мень – М., 1992 – С.49.
4. Пронин Д. Аритмия служения / Д.Пронин. – Газета Мирт. – № 2, (71) – 2010.
5. Столович Л.Н. Об общечеловеческих ценностях / Столович Л.Н. // Вопросы философии. – 2004. – № 7. – С.86-97.
6. Двадцать лет религиозной свободы и активной миссии в постсоветском обществе: “Итоги, проблемы, перспективы евангельских церквей” / ред. сост. М. Черенков // Материалы к дискуссиям, 2001. – 323 с.
7. Ткаченко Р. Евангельское образование. Перспективы постсоветского образования на примере Украины / Р.Ткаченко, 2001 – С.216-235.
8. Черенков М.Н. Кадры церкви: проблемы и задачи христианского образования на выходе из постсоветского транзита / М.Н.Черенков. – 2001. – С.254-261.
9. Черенков М. Открытие евангельской идентичности: конфликты и границы (на примере постсоветских баптистских церквей), 2001. – С.17-26.
10. Дубровский А. Богословский фундаментализм как тормозящий фактор в развитии евангельских церквей постсоветского периода / Дубровский А. – 2001. – С.27-43.
11. Духовный потенциал евангельских церквей России в последние 20 лет: проблемы идентификации и роста, 2001. – С.45-85
12. Негров А. Лидерство на стыке поколений / А.Негров. – 2001. – С.82-107
13. Гореньков Д. Как разрешается проблема “Отцов и детей”, преемственности и конфликта поколений в служении? / Д.Гореньков. – М., 1992 – С.109-121
14. Гончаров К. Евеличество традиция / К.Гончаров. – 2001 – С. 259-263
15. Романюк М. Перспективы богословской освіти у ВСЦ ЕХБ. Погляд / М.Романюк. – 2001. – С.286-294.
16. Мокієнко М. Євангелізаційно-місіонерська діяльність пізніх протестантів в Україні (1998-2004 рр.) / М.Макієнко. – 2001. – С.295-311
17. Загидулін Р. Миссія церкви і вовлеченість членів церкви: опыт церковей центральной Азии в период 1991-2011 / Р.Загидулін. – 2011. – С.334-343.
18. Черноморец Ю. Христианство в Украине: вчера, сегодня, завтра / Ю.Черноморец. – 2001 – С.352-369.
19. Черенков М. “Исповедуем одни принципы, а живем – по другим” [Електронний ресурс] / М.Черенков. – Режим доступу: <http://www.bez-sten.com>.
20. Шнайдер П. Духовная жизнь в настоящем / П.Шнайдер. – К.: 1997 – 192 с.
21. Luiqi Guisoa Sapientiad. Piople'sopium? / Luiqi Guisoa Sapientiad, Luiqi Zingaleze // Religion and economic attitudes, Journal of Monetary Economics. – 50. – 2003. – S. 225-282
22. Robert D. Woodbery Researching Spiritual Capital [Електронний ресурс] / Robert D. – Режим доступу: [pdf/woodbery.pdf](http://www.woodbery.pdf)

References

1. Zaychenko A.S. Duhovnyy kapital evangelskihtserkvey i egovliyanie na sovremennoeobschestvo [Elektronnyyresurs] / A.S.Zaychenko. – Rezhim dostupu: <http://www.gazetaprotestant.ru/2009/dykhovnyj-kapital-evangelskix-cerkvej-i-ego-vliyanie-na-sovremennoe-obshestvo—chasti>
2. Men A.V. Mirovayaduhovnyakultura: hristianstvo; Tserkov; Lektsii i besedy / A.V.Men. – М.: Fondim. A.Menya, 1995. – S.67
3. Men A.V. Kultura i duhovnoevrozrozhdenie / A.V.Men – М., 1992 – S.49.
4. Pronin D. Aritmiyasluzheniya / D.Pronin. – GazetaMirt. – # 2, (71) – 2010.
5. Stolovich L.N. Obobschechlovecheskihtsennostyah / Stolovich L.N. // Voprosyifilosofii. – 2004. – # 7. – S.86-97.
6. Dvadtsatletreligioznovsobody i aktivnoymissii v postsovetskomobschestve: “Itogi, problemyi, perspektivyievangelskihtserkvey” / red. sost. M. Cherenkov // Materialy k diskussiyam, 2001. – 323 s.
7. Tkachenko R. Evangelskoeobrazovanie. PerspektivyipostsovetskogoobrazovaniyanaprimerеUkrainy / R.Tkachenko, 2001 – S.216-235.
8. Cherenkov M.N. Kadryitserkvi: problemyi i zadachihristianskogoobrazovaniyanaviihodeizpostsovetskogotranzita

/ M.N.Cherenkov. – 2001. – S.254-261.

9. Cherenkov M. Otkrytayaevangelskayaidentichnost: konflikty i granitsyi (naprimerepostsovetskikhbaptistskihtserkvey), 2001. – S.17-26.

10. Dubrovskiy A. Bogoslovskiy fundamentalizm kak tormozyaschiyfaktor v razvitii evangelskikh tserkveypostsovetskogoperioda / Dubrovskiy A. – 2001. – S.27-43.

11. DuhovnyipotentsialevangelskihtserkveyRossii v poslednie 20 let: problemyidentifikatsii i rosta, 2001. – S.45-85

12. Negrov A. Liderstvonastyikepokoleniy / A.Negrov. – 2001. – S.82-107

13. Gorenkov D. Kakrazreshaetsyaproblema “Ottsov i detey”, preemstvennosti i konfliktapokoleniy v sluzhenii? / D.Gorenkov. – M., 1992 – S.109-121

14. Goncharov K. Eevelichestvotraditsiya / K.Goncharov. – 2001 – S. 259-263

15. Romanyuk M. Perspektivibogoslovskoyosviti u VSTs EHB. Poglyad / M.Romanyuk. – 2001. – S.286-294.

16. Mokiienko M. Yevanhelizatsiino-misionerska diialnistpiznikhprotestantiv v Ukraini (1998-2004 r.r.) / M.Makiienko. – 2001. – S.295-311

17. Zagidulin R. Missiyatserkvi i vovlechennostchlenovtserkvey: opyittserkveystentralnoyAzii v period 1991-2011 / R.Zagidulin. – 2011. – S.334-343.

18. ChernomoretYu. Hristianstvo v Ukraine: vchera, segodnya, zavtra / Yu.Chernomomrets. – 2001 – S.352-369.

19. Cherenkov M. “Ispoveduemodnirprintsipyi, a zhivem – podrugim” [Elektronnyresurs] / M.Cherenkov. – Rezhimodostupu: <http://www.bez-sten.com>.

20. Shnayder P. Duhovnayazhizn v nastoyaschem / P.Shnayder. – K. : 1997 – 192 s.

21. LuiqiGuisoaSapienzad. Piople'sopium? / Luiqi Guisoa Sapienzad, Luiqi Zingaleze // Religion and economicattitudes, JournalofMonetaryEconomics. – 50. –2003. –S. 225-282

22. Robert D. WoodberyResearchingSpiritualCapital [Elektronnyresurs] / Robert D. – Rezhimodostupu: <pdf/woodbery.pdf>

Chaplynskiy V.G., master of religious Studies, National University “Ostrog Academy” (Ukraine, Ostrog), vlad.chaplin@mail.ru

OnthespiritualgrowthinchurchesEvangelicalChristiansandBaptistsUkraine

In order to see the problem of the spirituality in people's life, it should be noted transcendent reasons for its manifestation. In this issue of the man's question it will always be a novelty. Spirituality is connected with man's orientation in the surrounding world, as well as in the world of his own soul. Spirituality is the awakening of the inner reality of a human being. Spirituality is higher than the mental and moral consciousnesses are. The man's life depends on how far we are approaching the concept of data values. Here is the novelty of the research paper. It was noted that the spiritual potential of the Church's communities favours to increase confidence in people, development of social institutions and emergence of economical growth, technological progress and holding back corruption, high standards of civil and political liberties.

Keywords: moral, society, potential, consciousness, spirituality, culture

Чаплинский В. Г., магистр религиоведения, Национальный университет “Острожская академия” (Украина, Острог), vlad.chaplin@mail.ru

О духовном росте в церквях евангельских христиан и баптистов Украины

Проанализировано понятие термина духовность. Раскрыты факторы, влияющие на духовное развитие верующих в церквях евангельских христиан и баптистов. Рассмотрено влияние духовного фактора на мировоззрение людей и как духовный потенциал церкви может изменить украинское общество.

Духовный фактор играет важную роль в обществе. Современность и будущее зависит от того, как будет реализован духовный потенциал человека. Познание окружающей среды может характеризоваться как духовная деятельность.

Ключевые слова: мораль, общество, потенциал, сознание, духовность, культура

* * *

УДК 316.351

Гапченко О. В.

кандидат педагогических наук, доцент кафедры философии та політології, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), garchenkoov@ukr.net

НОВЕ РОЗУМІННЯ ЛЮДИНИ І РОЗВИТОК ТРАДИЦІЙ ГУМАНІЗМУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.

Проаналізовано процес становлення нового образу людини – людини, що відзначалася яскравими індивідуальними характеристиками, всебічною освіченістю, непересічними здібностями, духовною і соціальною активністю. Така людина якісно відрізнялася від тих зразків, що функціонували в середньовіччі та античні часи. Головна увага приділяється проблемам виховання особистості, становленню нового розуміння людини, розвитку національної свідомості. Використання надбань педагогічної спадщини характеризується як необхідна умова розвитку сучасної української освіти й культури.

Ключові слова: гуманізм, педагогіка, виховання, національна освіта, гуманістичні засади, культурно-національне відродження, людина, особистість, свобода волі.

Розвиток української педагогічної думки другої половини XVI – першої половини XVII ст. був обумовлений принциповими змінами в свідомості, новим розумінням людини, гуманістичним ставленням до різних виявів людського життя. Під впливом поширення гуманістичних ідей в Україні був створений новий образ людини – людини, що відзначалася яскравими індивідуальними характеристиками, всебічною освіченістю, непересічними здібностями, духовною і соціальною активністю. Така людина якісно відрізнялася від тих зразків, що функціонували в середньовіччі та античні часи.

Метою даної статті – аналіз особливостей становлення нового гуманістичного розуміння людини. Ренесансне уявлення про людину фокусувалось на сприйнятті її як індивідуальності, як особистості, що реалізує себе в житті. Водночас філософи Відродження, не заперечуючи відмінності між душею і тілом, “внутрішньою” і “зовнішньою” людиною, уникали їх протиставлення. Поставивши людину в центр світу, Відродження сконцентрувало увагу на вивченні природи людини, на її земних характеристиках. Не заперечуючи християнське вчення про людину, гуманісти розглядали людину не у вимірі її гріхопадіння, а у вимірах її земного самоутвердження, творчого становлення, прояву різнобічних її талантів і здібностей. За словами відомого дослідника ренесансної філософії О. Лосева, це визначило собою як вільне і незалежне ставлення до середньовічної ортодоксії, так і до використання античності, яка перетворилась з музейного експоната в опору земного людського самоутвердження [2, с. 609].

В Україні становлення нового гуманістичного розуміння людини починається з XVI ст. і це було обумовлено переорієнтуванням філософської думки від богопізнання до пізнання людини і визнання її самоцінності. Наслідком такої переорієнтації став розвиток натурфілософії, логіки та етики. У творчості ренесансних гуманістів людина постає як самодостатня і самоцінна істота, яка реалізує різні види своєї активності. Історичною передумовою поширення гуманізму в Україні було включення національної культури в загальноєвропейський культурний процес і поширення на українських землях ідей північного